

Розділ VIII

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Нестор літописець (Нестор Малеча). Словничок Шевченкової мови. — Миколаїв, 2013. — 100 с., іл.

Життєвому шляху, літературній та мистецькій спадщині, а також суспільно-політичній діяльності великого українського поета та художника, основоположника нових української літератури та літературної мови й вітчизняного реалістичного образотворчого мистецтва Тараса Шевченка присвячено безліч ґрунтовних досліджень, енциклопедичних та словникових видань, що класифіковані у ряді фундаментальних бібліографічних покажчиків. І все ж Шевченко як величне та вічне явище вітчизняної історії та культури невичерпний, а його постать й донині не розгадана до кінця. Тому, щоб краще зрозуміти Кобзаря в контексті сьогодення, необхідно, повернувшись до витоків вітчизняного шевченкознавства, переосмислити й переоцінити його основні здобутки.

Дослідження спадщини Т.Г. Шевченка розпочалися ще за його життя й охопили значний біографічний, бібліографічний, літературознавчий, текстологічний, мовознавчий, лексикографічний, мистецтвознавчий, естетичний, психологічний, педагогічний, релігійно-етичний, філософський та суспільно-політичний напрямки. Вітчизняна Шевченкіана пройшла довгий та непростий шлях, нерідко стикаючись з ідеологічними обмеженнями та тенденційністю.

Українська культура в цілому не пережила жодного періоду, котрий би дозволяв критичне переосмислення культури і творчості окремих її представників, позбавлене нав'язаних ззовні ідеологічних схем. Імперську ідеологію змінила радянська, на зміну якій, у свою чергу прийшла пострадянська. А альтернативний цим моделям дискурс, що отримав постмодерного, теж витворив мережу власних ідеологем, нехай і з протилежним знаком. Тому лише повертаючи українську літературу в природні для неї європейські координати, маємо можливість відтворити реальні її смисли в багатогранності її внутрішніх переплетень з інтелектуальними контекстами Європи.

Пострадянський період відзначився появою у вітчизняному шевченкознавстві ряду нових досліджень, автори яких кожен по-своєму здійснив спробу звільнення постаті Великого Кобзаря з ідеологічних обмежень та трактовок його життя, творчості, поетичної та мистецької спадщини. Однак ці кроки в оновленні образу Шевченка, його сприйнятті є лише частковим вирішенням існуючих проблем. Очевидною видається потреба у живому, оновленому та осучасненому Шевченку, що був різним, мінливим, нерідко парадоксальним, блискуче

освіченим та феноменально ерудованим, людиною з непростю долею, яка для нас стала символом України та її історичної долі.

В зв'язку з цим 200-річчя з дня народження поета й митця, що наближається, є нагодою повернутися до джерел досліджень його життя, поглядів, літературної та мистецької спадщини, що, у свою чергу, допоможе окреслити подальші перспективи та напрямки шевченкознавчих студій.

Однією з таких спроб повернення до витоків вітчизняного шевченкознавства стало перевидання «Словничка Шевченкової мови», укладеного першим лексикографом Кобзаревих творів Нестором Михайловичем Малечею (1887–1979 рр.), перу якого належить також «Українсько-руський словничок до «Кобзаря» Т. Шевченка». Друге, доповнене його видання, що побачило світ у миколаївській друкарні П.М. Шамрая, було урочисто презентовано 14 травня 2013 р. в приміщенні Миколаївської обласної наукової бібліотеки ім. О. Гмирьова. У підготовці до друку доповненого «Словничка» приймали якнайактивнішу участь кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Навчально-наукового інституту історії та права Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського Є.Г. Горбуров, кандидат історичних наук, приватний нотаріус Миколаївського міського нотаріального округу Миколаївської області К.Є. Горбуров та кандидат медичних наук, доцент Гуманітарного інституту Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, голова Миколаївського обласного об'єднання товариства «Просвіта» І.Б. Марцінковський. Більшу частину накладу автори передали до фондів бібліотек міста і області та надіслали до Національного музею Тараса Шевченка, Шевченківського Національного заповідника у Каневі, Музею книги та друкарства України, інституту історії та інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, а також до наукових та обласних бібліотек України, де з ними мають нагоду ознайомитися як фахові шевченкознавці та краєзнавці, так і усі бажаючі.

Відкрило видання слово до читача, в якому гармонійно поєдналися біографічна довідка укладача першого лексикографа шевченкової мови філолога, етнографа, краєзнавця, фольклориста та педагога Нестора Літописця (Нестора Михайловича Малечі) та стисла характеристика зв'язків Великого Кобзаря з Миколаївською землею.

Вихід у світ другого видання найпершої у вітчизняному шевченкознавстві праці з дослідження Кобзарєвої лексики стало, безперечно, яскравою сторінкою у підготовці до 200-річного ювілею з дня народження Т.Г. Шевченка. Завдяки зусиллям тих, хто брав активну участь у підготовці його до друку не лише дослідникам, а й широкому загалу стало можливим ознайомитися з роботами, що лягли в основу лексикографічних студій Кобзарєвої поетичної та літературної спадщини. Крім того, видання певною мірою посприяло персоналізації вітчизняного шевченкознавства, адже його відкрила коротка біографічна довідка укладача словничка Нестора Малечі, котрий не лише активно займався різноплановими лексикографічними дослідженнями, а й прислужився вітчизняному шевченкознавству віднайденням в Уральську, в запасниках обласного історико-

краєзнавчого музею портрета козачого офіцера М.Ф. Савичева (кольоровий папір, італійський олівець, білило), виконаного Тарасом Шевченком у Новопетровському укріпленні в червні 1852 р., про що він і повідомив у пресі (стаття «Найдена картина Т.Г. Шевченко»). Видання стало також внеском у розвиток регіонального шевченкознавства.

Однак, на наш погляд, видання не позбавлене певних недоліків. Так, варто було б більш детально розповісти про життя й наукову діяльність Нестора Михайловича Малечі, не обмежуючись їх українським аспектом. Також можна було більш детально розповісти про еволюцію суспільно-політичних поглядів та діяльності ученого, які не лише вплинули на його долю як науковця, а й могли б більш чітко показати біографію етнографа й філолога в контексті суспільно-політичного життя епохи, в яку йому випало жити й займатися науковою діяльністю. Крім того, видання можна було б більш збагатити ілюстративним матеріалом.

Варто зазначити, що «Словничок Шевченкової мови» є даниною пам'яті не лише Т.Г. Шевченку, а й безкорисливому українському інтелігенту Нестору Михайловичу Малечі. Сповідуючи духовні принципи Кобзаря, він, незважаючи на життєві труднощі, зберіг найдорожче — слово, мову, що лежить в основі інтелектуального коду нації.

Загалом же перевидання «Словничка Шевченкової мови» Нестора Михайловича Малечі стало не просто формальною сторінкою підготовки до 200-літнього ювілею з дня народження Великого Кобзаря, що наближається. Вихід його у світ має суттєве теоретичне й практичне значення й стане у нагоді не лише фахівцям та студентам вищих навчальних закладів гуманітарного профілю, а й усім, хто шанує українську мову та шевченкове слово.

О.О. Крижановська
(м. Київ)